

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

PROJE NO: 2014.KB.SOS.010

**İZMİR'DE ÇALIŞMA YAŞAMINDAKİ KADINLARIN
ANNELİĞE BAKIŞ AÇISI**

Proje Koordinatörü:

DOÇ. DR. ÖZLEM BELKIS

Proje Grubu:

YRD. DOÇ. DR. EMİR ÖZEREN

PINAR EZGİ BURÇ

DEKAUM

Dokuz Eylül Üniversitesi

Kadın Hakları ve Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi

KASIM 2016

ÖZ

Bu çalışma *toplumsal cinsiyet bakış açısıyla* (gender perspective), *toplumsal cinsiyete dayanan kalıp yargıları* (gender stereotypes) deşifre etmeye çalışarak, her şeyden önce *toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin körlüğü* (gender blindness) reddederek ve gördüğü yerde imleyerek annelik ve kadınlık durumları ile çalışma yaşamı arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmıştır. Araştırma, İzmir’de yaşayan çalışma yaşamındaki kadınların anneliğe ilişkin algılarını, anneliğin çalışma yaşamları ile olan ilişkilerini nasıl deneyimlediklerini ve nasıl algıladıklarını anlamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın uygulama bölümü bu bağlamda kurgulanmış, çalışma yaşamı ‘akademik dünya’ olarak sınırlandırılmış, çocuk sahibi olan / anne akademisyenler ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek annelik konusundaki deneyimleri incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi ile fenomenoloji deseninde çalışılmıştır. Ontolojik olarak öznelci bir felsefi yaklaşım benimsenmiş, yorumlayıcı çatı olarak feminizm kullanılmıştır. Katılımcılar, Dokuz Eylül Üniversitesi’nde akademisyen olarak çalışan kadınlar evreninden seçilmiş anne akademisyenlerdir. 14 katılımcı Dokuz Eylül Üniversitesi’nin 14 farklı fakültesinden evliliği devam eden, en az bir çocuk sahibi, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden kadınlar arasından kartopu örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Araştırmada nitel veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış, derinlemesine görüşme yöntemi ile veriler toplanmıştır. Verilerin analizi için kaydedilen görüşmeler deşifre edilerek Nvivo for Mac 11.2.2. programına aktarılmış, kodlamalar ve tema grupları program içinde gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen bulgular, dört ana başlık altında toplanmaktadır: *Anne Olduktan Sonraki Değişimler*, *Çalışma Yaşamı*, genel olarak annelik ve mesleğe ilişkin *Algı* ile *Anne Olma Kararı ve Zamanlama*. Katılımcıların çalışan kadınların anneliğe ilişkin kalıplarla, kalıp yargılarla düşündükleri ve deneyimlerini de bu kalıplarla şekillendirmiş oldukları dikkati çekmektedir. Bu hem annelik algısında hem de annelik algısının uygulanmasında görülmektedir. Anneliğin bir ‘gönüllü kölelik’ ve ‘angaryalar bütünü’ olduğuna ilişkin iyi niyetli kabullenmeler ve kalıplar, kadın akademisyenlerce yeniden üretilmiş görülmektedir. Anneliğe ilişkin rollerin, toplumsal cinsiyet bağlamında geleneksel ve kültürel değerlerle örülmüş olduğu görülmektedir. Çalışma sonuçları akademideki kadınların iyi annelik ile iyi akademisyenlik arasına sıkışmış olduğunu açıkça göstermektedir. Annelik, kadının özel yaşamını ve çalışma yaşamını keskin bir şekilde etkilemektedir. Bu etkiyi yaşamak, iki farklı şekilde gerçekleşmiş görülmektedir: Çocuk odaklı bir yaşam, çalışma yaşamı ve anneliğin / ev yaşamının dengelenmesi. Bu sonuçlar, geleneksel rollerin eğitim yükseldikçe kaybolmadığını, hatta neredeyse hiç etkilenmediğini, güçlü biçimde sürdürüldüğünü de göstermiştir. Bu durumun oluşmasında hem anneliğe atfedilen kutsiyetin hem de kültürel normların rolü olduğu düşünülebilir.

ABSTRACT

This study aims to understand the relationship between motherhood/femininity and working life by deconstructing the gender stereotypes and rejecting the gender blindness of women. In this regard, the research seeks to explore motherhood perceptions of working women living in the city of Izmir, how they experience and perceive motherhood at work. The field study was designed for this purpose and the field of “academia” was chosen specifically to examine the motherhood experiences of women academics. Qualitative research method and phenomenology was conducted. Subjective ontological approach was adopted and feminism was used as the main interpretive framework. Participants were chosen among mother academics in Dokuz Eylul University. The sample included 14 participants from 14 different faculties by snowball sampling method, each of them has at least one child and agreed to participate to this research voluntarily. Qualitative data was collected via semi structured, in-depth interviews. Data was analyzed by Nvivo for Mac 11.2.2, coding procedures and themes were generated by this software.

Findings point out four major themes: changes following becoming a mother, working life, overall perceptions of motherhood and the academic profession itself, the decision to become a mother and the timing of this decision. Participants experiences of motherhood were shaped to a great extent by the gender stereotypes. This can be seen in both motherhood perception and mothering practices. Accordingly, socially accepted roles are reproduced by women academics in the framework of “voluntary servitude” and “drudgery work”. These patterns are determined by traditional and cultural values in gender scheme. Results indicate that women in academia feel great pressure between good mothering and good academician. Motherhood certainly influences women’s private and working lives. This influence can be realized in two ways: child centered/focused life, balancing work and motherhood/domestic life. Current results also show that traditional roles are not likely to disappear in one day as the education level of women rises. The underlying reason can be thought as the role of holiness attributed to motherhood by the religion as well as the cultural norms.

ÖNSÖZ

Her akademik çalışma öncelikle bilime katkı sunmak amacıyla gerçekleşir. Araştırma sürecinde araştırma geliştikçe araştırmacının da kazanımları gelişir. Bilime yapacağımız en büyük katkı kalıplardan, kalıp yargılardan ve önyargılardan sıyrılmak, farklı düşünce kanalları görebilmek, açabilmektir. Bu bağlamda tabuların üzerine gitmek, onları daha yakından incelemek önemlidir. Cordelia Fine'in dediği gibi, *bir toplumsal cinsiyet kalıp yargısı seçin, yakından bakın, puf! Yok oldu...*

Annelik bir anlamda tabudur ve üzerinde düşünmek, konuşmak, tartışma açmak pek kolay değildir. Annelik üzerine tartışmayı başlatmak, anneliği reddetmek anlamına gelmiyor. Fakat tabu olmanın getirdiği dokunulmazlığın bu tabuyu yaşayan bireylere yüklediklerine, eklediği ağırlıklara yeniden bakmalı, yeniden değerlendirmeliyiz.

Araştırma, problemin tanımlandığı ve araştırmanın tanıtıldığı *Giriş*, annelik ve kadınlar için çalışma yaşamı üzerine seçilmiş çerçevenin aktarıldığı *Kuramsal Çerçeve ve Literatür*, nitel araştırma yöntemi ile araçlarının açıklandığı *Yöntem*, araştırmanın verilerinin aktarıldığı *Bulgular*, bulguların tartışmaya açıldığı *Tartışma, Sonuç ve Öneriler* olmak üzere beş bölüm olarak tasarlanmıştır.

Annelik ve kadınlık üzerine tartışma yolunu açan araştırmacılara, Simone De Beauvoir ve Elizabeth Badinter gibi Fransa'nın muhteşem ve cesur feministlerine sonsuz teşekkür etmemiz gerekir... Bu araştırmanın gerçekleşmesinde maddi desteğinden dolayı Dokuz Eylül Üniversitesi'ne ve

Bilimsel Araştırma Projeleri birimine teşekkür borcumuz var. Proje bütçesi içinden sağlanan kaynak kitaplar, küçük de olsa kıymetli bir kitaplık başlangıcı oluşturdu. Ayrıca Nvivo Nitel Veri Analiz Programının satın alınmış olması ve programın eğitim çalıştayına katılmak da bu araştırmanın önemli kazanımları arasında sayılmalıdır. Son olarak bu araştırmanın gerçekleşmesini sağlayan tüm katılımcılar başta olmak üzere, katkıda bulunan herkese, annelik ile akademisyenliği kendisine uygun bir tarzda buluşturabilen akademisyen annelere teşekkürü borç biliriz.

İÇİNDEKİLER

ÖZ

ABSTRACT

ÖNSÖZ

İÇİNDEKİLER

TABLolar DİZİNİ

KISALTMALAR

1. GİRİŞ	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1.1. PROBLEM DURUMU	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1.3. SINIRLILIKLAR	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1.4. TANIMLAR	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
2.1. ANNELİK	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
2.2. KADINLAR İÇİN ÇALIŞMA YAŞAMI / AKADEMİ.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3. YÖNTEM	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3.1. ARAŞTIRMANIN TÜRÜ VE DESENİ.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3.2. ARAŞTIRMANIN FELSEFİ YAKLAŞIMI VE YORUMLAYICI ÇATI.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3.3. ARAŞTIRMANIN DESENİ.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3.4. EVREN – ÖRNEKLEM	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
3.6. ANALİZ VE ANALİZ ARACI NVİVO.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
4. BULGULAR	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
4.1. ANNELİK ALGISI, ANNE OLMA KARARI VE ZAMANLAMA İLE İLGİLİ BULGULAR.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
4.2. ANNE OLDUKTAN SONRAKİ DEĞİŞİMLER İLE İLGİLİ BULGULAR	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
4.2.1. Duygusal Değişimler İle İlgili Bulgular	Error! Bookmark not

defined.

4.2.2. *Günlük Yaşam Pratiğine Yansıyan Değişimler* **Error! Bookmark**

not defined.

4.3. ÇALIŞMA YAŞAMI VE ANNELİK İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ BULGULAR.... **ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.**

4.3.1. *Anneliğin Çalışma Yaşamına Etkileri İle İlgili Bulgular.....* **Error!**

Bookmark not defined.

4.3.2. *Mesleki Algı ve Çalışma Yaşamındaki Tutum Değişikliklerinin Algılanması İle İlgili Bulgular.....* **Error! Bookmark not defined.**

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER..... **ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.**

5.1. ANNE OLMA KARARI / ZAMANLAMA VE ANNELİK ALGISI..... **ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.**

5.2. ANNE OLDUKTAN SONRA KİŞİSEL VE ÖZEL YAŞAM **ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.**

5.3. MESLEĞE İLİŞKİN ALGI, ANNELİK VE ÇALIŞMA YAŞAMI/AKADEMİSYENLİK..... **ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.**

KAYNAKLAR..... **ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.**